A Kolozsvár Metropolisz Övezet szolgáltatási szektora a válság előtt és után

NAGY BÁLINT ZSOLT[1] – SZÁSZ LEVENTE[2]

Jelen tanulmányban a Kolozsvár Metropolisz Övezetben bejegyzett vállalkozások gazdasági- pénzügyi elemzésének segítségével igyekszünk általános helyzetképet alkotni a metropolisz övezet szolgáltatási szektoráról. Az általános helyzetkép bemutatása után részletesen elemezzük az egyes alágazatok gazdasági-pénzügyi mutatóit, majd napjaink gazdasági-pénzügyi válságának hatásaira térünk ki.

Kulcsszavak: metropolisz övezet, pénzügyi-banki szolgáltatások, kiszervezés, turizmus, eladósodottság, nyereségesség

JEL kódok: R12, R19, G30

Általános helyzetkép

A szolgáltató szektorban működő vállalatok részletes gazdasági-pénzügyi elemzése előtt néhány jellegzetes fejlesztést, beruházást mutatunk be a pénzügyi-banki szolgáltatások, a tevékenység-kiszervezés és a vendéglátás területéről.

Pénzügyi-banki szolgáltatások

A pénzügyi-banki szolgáltatások terén a Kolozsvár Metropolisz Övezet a második helyet foglalja el országos szinten Bukarest mögött, amit az alábbi adatok is alátámasztanak:

- Az övezetben 50 bankfiók és 33 hitelszövetkezet található.
- Kolozsváron van a következő, országos szinten is reprezentatív pénzügyi közvetítő intézmények (brókertársaságok) fő székhelye: SSIF Broker, Interdealer Capital, BT Securities, BT Asset Management, Target Capital.
- Kolozsvári alapítású a mérlegfőösszeg szerint az ország ötödik

[1] PhD, egyetemi adjunktus, Babeş Bolyai Tudományegyetem, Közgazdaság- és Gazdálkodástudományi Kar

[2] „Befektetés az emberekbe!" doktoranduszi ösztöndíj az „Európai Szociális Alap által társfinanszírozott POSDRU 2007–2013 projekt" keretein belül.

legnagyobb bankja, a Banca Transilvania amely az évek során biztosítóból és pénzügyi befektetési részlegből is álló csoporttá (holdinggá) nőtte ki magát.

· Kolozsvár az egyetlen olyan vidéki város Romániában, amelyben a világszinten legjelentősebb pénzügyi tanácsadó és audit cégek (az úgynevezett „Big Four") mindegyike megvetette lábát: a PricewaterhouseCoopers, KPMG, Deloitte és az Ernst & Young.

· Számos kolozsvári alapítású és kolozsvári főszékhelyű biztosító társaság található itt, valamint a legfontosabb országos szintű biztosítók, vagyonkezelők és befektetési társaságok mind jelen vannak a városban. Az egyik legjelentősebb kolozsvári alapítású biztosítótársaság, az ARDAF Rt 2009-ben 99,98%-ban a Generali PPF Holding multinacionális biztosító tulajdonába került.

· A Millenium Bank (Portugália), a lisszaboni tőzsde legnagyobb kapitalizációjú vállalata 2007-től van jelen a romániai piacon és Kolozsváron is.

Folyamatok és szolgáltatások kiszervezése (outsourcing)

Az üzleti folyamatok kiszervezésére *(business process outsourcing*, BPO) szakosodott multinacionális vállalat, a Genpact (India) Kolozsváron nyitotta meg második romániai kiszervezési központját.

Az Evalueserve (India) 10 millió eurót költött egy tanácsadási-kutatási központ létrehozására, amely elsősorban befektetések, értékesítés és a szellemi tulajdonjog terén nyújt szolgáltatásokat.

Az Office Depot (USA), a világ egyik legjelentősebb irodatechnikai forgalmazója, pénzügyi szolgáltató központot nyitott Kolozsváron 2007-ben, mintegy 400 új munkahely létrehozásával.

Az angliai Endava szoftverfejlesztő az egyik legdinamikusabban fejlődő központját Kolozsváron üzemelteti.

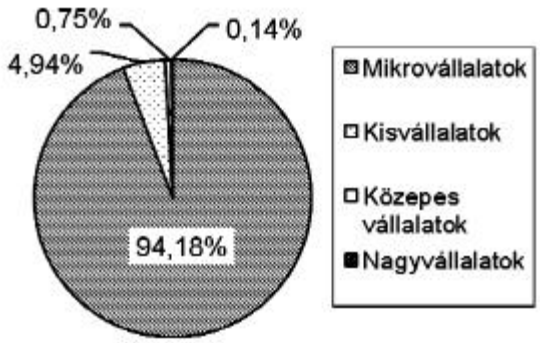
Egyéb szolgáltatások, turizmus

A szolgáltatásokon belül a turizmus és vendéglátás is igen dinamikusan fejlődött a válságot megelőző évtizedben, amit olyan szállodák felépülése is tanúsít, mint az Opera Plaza (5 csillagos), West City Hotel, City Plaza Hotel és Hotel Beyfin (egyaránt 4 csillagosak). Idén kerül áta-

dásra Kolozsvár eddigi legnagyobb szállodája, a Grand Hotel (5 csillagos), továbbá a multinacionális Sheraton és Hilton szállodaláncok is tárgyalásokat folytatnak jövőbeli hotelek megépítéséről.

Gazdasági-pénzügyi elemzés

A mikrovállalatok számbeli dominanciája még az országos szintű kereskedelmi és szolgáltató szektor átlagánál is hangsúlyosabban érvényesül a Kolozsvár Metropolisz Övezet szolgáltató szektorában tevékenykedő vállalatok méret szerinti megoszlásának tekintetében. A szolgáltató szektor vállalkozásainak méret szerinti megoszlására vonatkozó adatokat az alábbi grafikon és táblázat tartalmazza.



	Vállalatok száma	Vállalatok aránya	Országos átlag[3]
Mikrovállalatok	9 846	94,18 %	91,9 %
Kisvállalatok	516	4,94 %	7,0 %
Közepes vállalatok	78	0,75 %	1,0 %
Nagyvállalatok	15	0,14 %	0,1 %
ÖSSZESEN	10 455	100 %	100 %

Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

1. ábra. A szolgáltató szektor vállalatainak méret szerinti megoszlása

[3] Romániai Statisztikai Évkönyv, 2007, 15. fejezet, az országos átlag a kereskedelmi és szolgáltató szektor összességére vonatkozik.

A szolgáltató szektorban tevékenykedő vállalatok közel egyharmadának (31,41%-a), azaz 3093 cégnek egyetlen bejelentett alkalmazottja sincs.

A metropolisz övezet szolgáltató szektorának további elemzéséhez megvizsgáljuk, hogy a szektort alkotó egyes alágazatok milyen jellemzőkkel rendelkeznek. Ennek érdekében a szolgáltató szektort az alábbi alágazatokra bontjuk fel:

· Vendéglátás: magába foglalja az összes szállodai tevékenységet folytató vállalkozást, valamint az éttermeket és bárokat;

· Logisztika: tartalmazza az összes szállítással, raktározással és/vagy kommunikációval foglalkozó vállalatot;

· Pénzügyi intézmények: ebbe a kategóriába tartoznak a pénzügyi közvetítők (bankok, lízing- és hitelintézetek), biztosító társaságok, nyugdíjpénztárak, valamint más pénzügyi szolgáltatók;

· Ingatlanügyletek: ingatlan-karbantartó, ingatlanfejlesztő és ingatlanközvetítő vállalkozások;

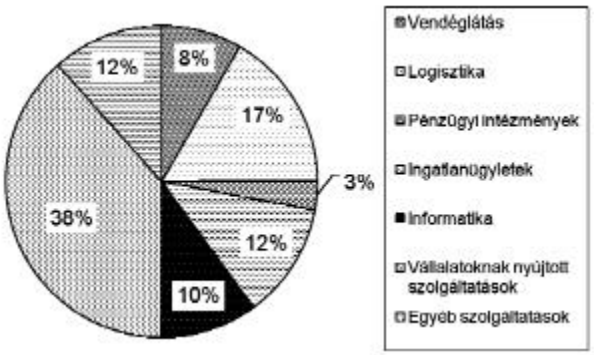
· Informatika: ide tartoznak a programozó vállalatok, adatfeldolgozó és adatbázis-kezelő vállalatok, hardware és software tanácsadók és minden más informatikai szolgáltatást nyújtó vállalkozás;

· Vállalatoknak nyújtott szolgáltatások: a fentiektől eltérő, más vállalatoknak nyújtott szolgáltatásokat végző cégek sorolhatók ide; a szolgáltatások leghangsúlyosabb részét a különböző területen végzett tanácsadói szolgáltatások teszik ki, de ide tartoznak ugyanakkor a reklámügynökségek, takarító és karbantartó cégek, valamint a kutatás-fejlesztés területén tevékenykedő vállalatok is;

· Egyéb szolgáltatások: a fentebb felsorolt területeken kívül minden más szolgáltatót tartalmaz; ezen kategória legjelentősebb részét a közszolgáltatásban tevékenykedő vállalatok teszik ki.

A vállalatok számszerű megoszlását a fent vázolt hét szolgáltató ágazat között a 2. grafikon és táblázat szemlélteti, ahol kiemelendő a különböző tanácsadással foglalkozó vállalkozások számbeli dominanciája.

Az alkalmazott munkaerő számszerű megoszlását tekintve továbbra is a tanácsadással foglalkozó vállalatok foglalják el a vezető helyet, ez a fölény azonban már kevésbé hangsúlyos a vállalatok számszerű megoszlásánál tapasztaltakhoz viszonyítva. A bejelentett alkalmazottak meg-



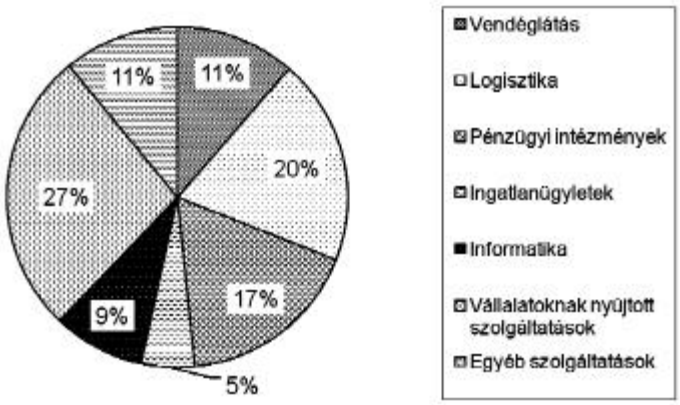
	Vállalatok száma	Vállalatok aránya	Ebből nagyvállalat
Vendéglátás	874	8,36%	1
Logisztika	1 731	16,56%	3
Pénzügyi intézmények	315	3,01%	3
Ingatlanügyletek	1 257	12,02%	0
Informatika	1 054	10,08%	1
Vállalatoknak nyújtott szolgáltatások	4 014	38,39%	4
Egyéb szolgáltatások	1 210	11,57%	3
ÖSSZESEN	10 455	100%	15

Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

2. ábra. A szolgáltató szektor vállalatainak megoszlása az egyes alágazatok között

oszlására vonatkozó adatokat a szolgáltató szektor ágazatai között a 3. grafikon és táblázat szemlélteti.

A szolgáltató szektor bevételeinek elemzése során fontos elkülöníteni az üzleti forgalom, valamint a teljes bevétel kategóriákat, hiszen a pénzügyi intézmények jórészt pénzügyi bevételeket realizálnak, amely azonban csak a teljes bevétel részét képezi, az üzleti forgalomét viszont nem. Az erre vonatkozó adatokat a 4-5. grafikon és az 1. táblázat szemléltetik.

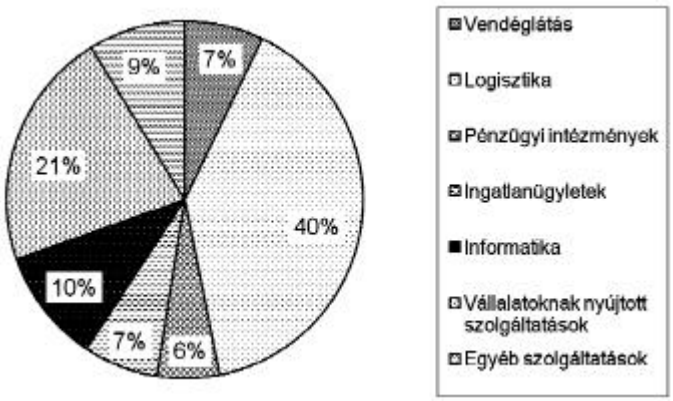


	Alkalmazottak összlétszáma	Alkalmazottak aránya	Egy vállalatra jutó alkalmazott
Vendéglátás	5 103	11,37%	5,84
Logisztika	8 799	19,61%	5,08
Pénzügyi intézmények	7 801	17,38%	24,77
Ingatlanügyletek	2 276	5,07%	1,81
Informatika	3 895	8,68%	3,70
Vállalatoknak nyújtott szolgáltatások	12 093	26,94%	3,01
Egyéb szolgáltatások	4 914	10,95%	4,06
ÖSSZESEN	44 881	100%	4,29

Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

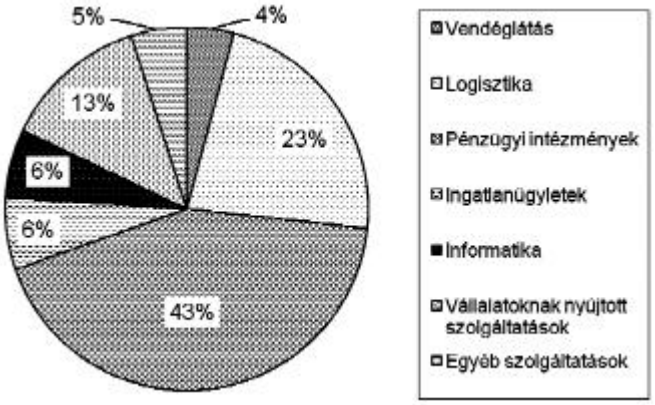
3. ábra. Alkalmazottak megoszlása a szolgáltató szektor alágazatai között

A szolgáltató szektorban a megtermelt bruttó profitot illetően az abszolút számokat tekintve a pénzügyi intézmények magasan vezetik a listát, a szektorban összesen létrejött bruttó profit összértékének több mint felét ezen vállalatok adják. Árbevétel arányos tekintetben azonban a tanácsadó cégeket is magába foglaló „vállalatoknak nyújtott szolgáltatá-



Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

4. ábra. Az üzleti forgalom megoszlása a szolgáltató szektor alágazatai között



Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

5. ábra. A teljes bevétel megoszlása a szolgáltató szektor alágazatai között

1. táblázat. Az üzleti forgalom és a teljes árbevétel aggregált, valamint egy vállalatra jutó értékei a szolgáltató szektor alágazatai szerint

	Üzleti forgalom (ezer RON)	Egy vállalatra jutó üzleti forgalom (RON)	Teljes árbevétel (ezer RON)	Egy vállalatra jutó teljes árbevétel (RON)
Vendéglátás	295 032	337 565	321 009	367 287
Logisztika	1 636 083	945 167	1 736 080	1 002 935
Pénzügyi intézmények	232 687	738 689	3 300 668	10 478 311
Ingatlanügyletek	279 779	222 577	494 072	393 056
Informatika	424 759	402 998	468 767	444 751
Vállalatoknak nyújtott szolgáltatások	890 328	221 806	995 996	248 130
Egyéb szolgáltatások	362 219	299 355	382 152	315 828
ÖSSZESEN/ÁTLAG	4 120 887	394 155	7 698 744	736 370

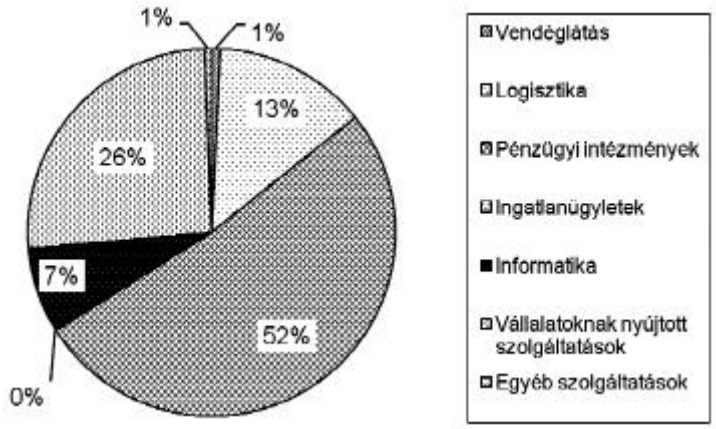
Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

sok" kategória a többi ágazatnál jóval magasabb hozamot realizál. A szolgáltató szektorban megtermelt bruttó profit ágazatok közti megoszlását a 6. grafikon szemlélteti.

A szolgáltató szektor egyes ágazataiban képződött bruttó profit árbevételhez viszonyított százalékos arányát szemlélteti a 7. grafikon.

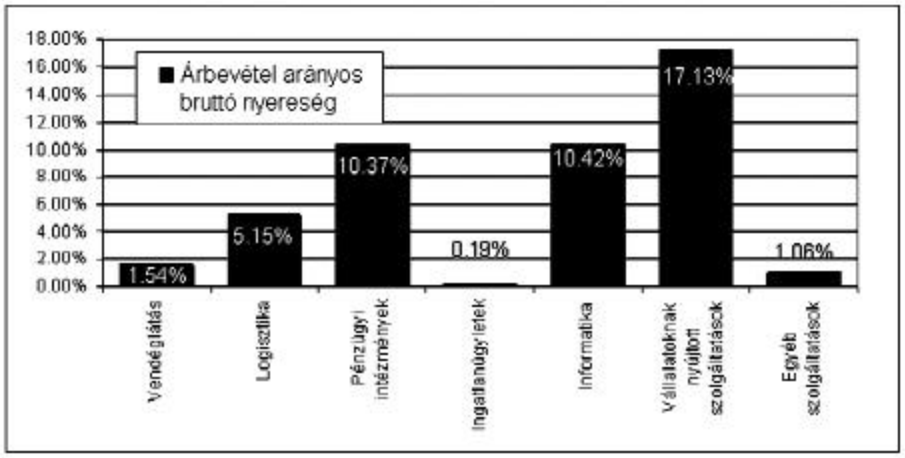
A bruttó profit alapján fizetendő nyereségadó megoszlása a szolgáltató szektor egyes ágazatai között nagyrészt a bruttó profit megoszlásához hasonlóan alakul, amint azt a 8. grafikon is mutatja.

A legnagyobb mértékű befizetett nyereségadót továbbra is a pénzügyi intézmények szolgáltatják, ami az ágazatban megtermelt bruttó profit nagyságának is köszönhető. A nyereségadó befizetése után fenn-



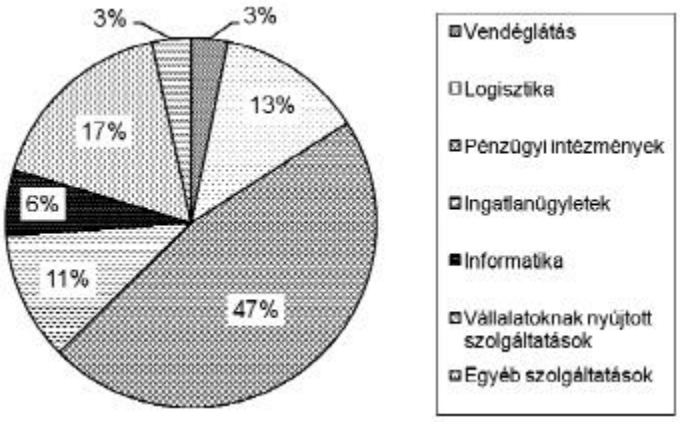
Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

6. ábra. A szolgáltató szektor bruttó profitjának megoszlása az egyes alágazatok között



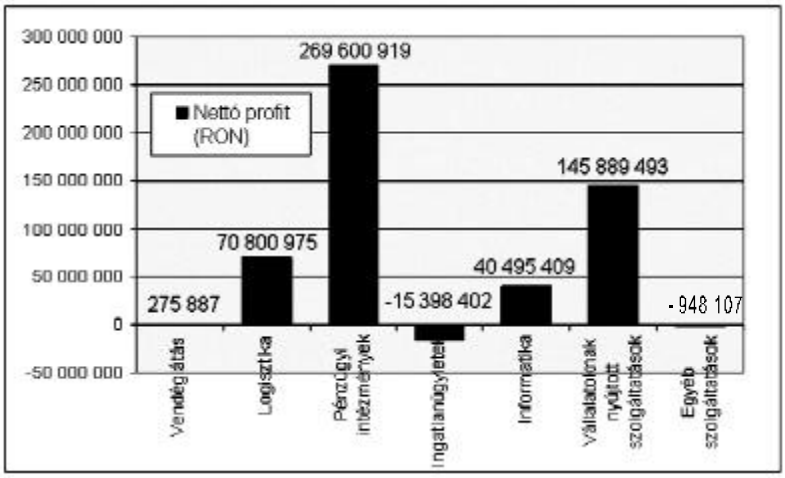
Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

7. ábra. Árbevétel arányos bruttó profit szolgáltató alágazatonként



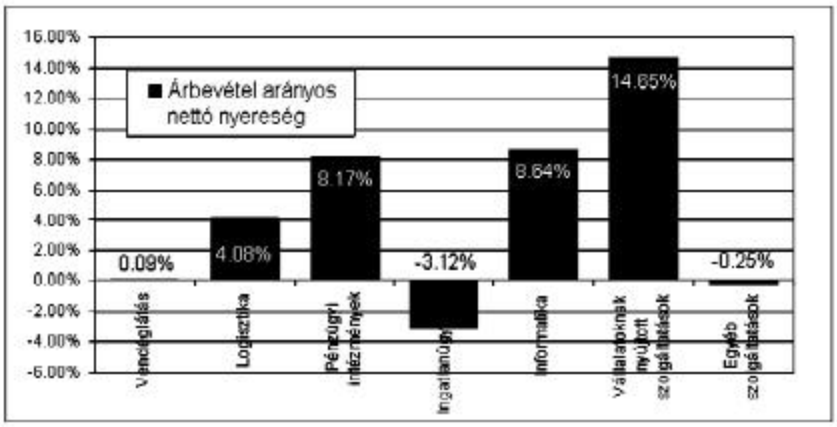
Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

8. ábra. A befizetett nyereségadó megoszlása
a szolgáltató szektor alágazatai között



Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

9. ábra. A nettó profit állomány értékei
a szolgáltató szektor alágazataiban



Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

10. ábra. Átlagos árbevétel arányos nettó profit szolgáltató alágazatonként

maradó nettó profit tekintetében két ágazat is negatív eredményt ér el aggregált szinten. A nettó profit ágazati nagyságára, valamint az ágazati átlagos árbevétel arányos nagyságára vonatkozó adatokat a 9. és 10. grafikon szemlélteti.

A szolgáltató szektor eladósodottságára vonatkozó adat, hogy a szektor teljes adósságállománya valamivel több, mint 4,5 milliárd lej. A szolgáltató szektor adósságállományból a legnagyobb részarányt az ingatlanügyletek lebonyolításával foglalkozó vállalkozások tudhatják magukénak. Ha az előző alfejezetekhez hasonlóan a negatív saját tőkéjű vállalatokat kiszűrjük, megkaphatjuk a nem 100%-ban eladósodott vállalatokra vonatkozó idegen tőke arányát, amelyet a 2. táblázat szemléltet.

A gazdasági-pénzügyi válság hatása a szolgáltatási szektorra

Az ágazatot érintő fontosabb jelenségek között meg kell említenünk, hogy a kiszervezésekre szakosodott cégek egyre inkább a vidéki városokat választják például call centerek létrehozására Bukaresttel szemben, elsősorban az alacsonyabb bérleti díjak és munkabérek miatt.

2. táblázat. A nem teljesen eladósodott vállalatok átlagos idegen tőke aránya, a szolgáltató szektor alágazatai szerint

	Idegen tőke aránya
Vendéglátás	58,76%
Logisztika	58,07%
Pénzügyi intézmények	33,48%
Ingatlanügyletek	48,59%
Informatika	42,04%
Vállalatoknak nyújtott szolgáltatások	41,14%
Egyéb szolgáltatások	45,68%
ÁTLAGOSAN	45,89%

Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

A gazdasági válság természetesen tovább erősíti ezt a tendenciát. A kiszervezések első számú célpontját az egyetemi központok jelentik, amelyek közé tartozik Kolozsvár is. Egyes becslések szerint a kiszervezési (outsourcing) piac tavaly a válság ellenére 30%-kal nőtt. Egy nemrég közzétett KPMG tanulmány Kolozsvárt a világszinten legvonzóbb kiszervezési központok 31 nevet tartalmazó toplistájába helyezi.

A pénzügyi válság továbbra is kihat a kolozsvári vendéglátóiparra. Sok esetben a helyi szállodák 2009 első negyedévében akár 50%-os visszaesést tapasztaltak a kihasználtsági mutatókban 2008 első negyedévéhez képest. Szakemberek becslései szerint a kolozsvári szállodapiac 25 millió eurós értékre eshet vissza, ami 17%-os visszaesést jelent 2008-hoz viszonyítva[4].

Tavaly a kolozsvári szállodák átlagos kihasználtsági aránya 30–65% közötti volt. A kolozsvári vendéglátóipar különösen érzékeny az üzleti ciklusokra, hiszen turizmusának 90%-át az üzleti turizmus képviseli. A legfontosabb helyi szállodák tervezett 2009-es költségvetésének összeál-

[4] http://www.zf.ro/zf-transilvania/criza-financiara-goleste-hotelurile-clujului-de-clienti

lításakor 2008-hoz képest több mint 10%-os bevétel-csökkenéssel számoltak az illetékesek.

A fenti egyértelmű negatív fejlemények ellenére, Kolozsvár vendéglátóipari beruházásai korántsem álltak le teljesen. A válság ellenére 2009-ben három négycsillagos szállodát is sikerült átadni. Felépítésük több mint 30 millió eurós beruházást jelentett, amely jelentős tőkeinjekció volt e válságidőkben.

A bankszektor Kolozsváron is, akárcsak a világ szinte bármely részén, igencsak megérezte a pénzügyi válság hatásait. A legfontosabb tényezők, amelyek a kolozsvári bankok nyereségességét és likviditását jelentősen rontották, a következők:

- az anyabankoktól érkező likviditás és bankcsoporton belüli hitelezés visszaszorulása
- a vállalatoknak nyújtott rossz minőségű hitelek megszaporodása
- a hitelezett magánszemélyek fizetésképtelensége
- a bankok tulajdonába jutott zálog-ingatlanok értékvesztése
- a bankok tőkepiaci értékének (kapitalizációjának) drasztikus csökkenése
- a deviza alapú hitelek „bedőlése" a román lej hirtelen leértékelődései következtében

Csak 2008 októberében a hátralékos devizahitelek értéke 58%-kal növekedett a 3,15 millió eurós szeptemberi szintről, 31,99 millió eurós összértékre októberben. Mindazonáltal Kolozs megye örvendetes módon a hitelhátralékok szempontjából utolsó helyeken áll, a hátralékos hitelek még 2009 júniusában is csupán 1,77%-át tették ki a teljes hitelállománynak[5].

A kereskedelmi bankok piaci értéke (kapitalizációja) is jelentősen csökkent, főleg 2008 folyamán, a reálgazdasági válságot jelentősen megelőzve. A legnagyobb kolozsvári alapítású kereskedelmi bank, a Banca Transilvania 2007 júliusa és 2009 januárja között piaci értékének mintegy kétharmadát elveszítette. Szerencsére 2009 folyamán a bank részvényei értéküknek felét már visszanyerték. 2009-ben egyébként a többi,

[5] http://www.finzoom.ro/Info/art/FinancialNews/

romániai kereskedelmi bank és pénzügyi befektetési társaság értékpapírjainak árfolyama is már a stabilizáció jeleit mutatta.

A pénzügyi szolgáltatások között a biztosítási ágazat is megérezte a gazdasági-pénzügyi válság hatásait. Kolozsváron – amely a második helyet foglalja el továbbra is a biztosítási szerződések összértéke alapján Bukarest mögött – a legfrissebb, 2008-as adatok szerint 2007-ben összesen 86,6 millió euró értékben kötöttek biztosításokat, az egy főre eső éves átlagos biztosítási díj pedig 127 euró volt, ami magasabb, mint a 110 eurós országos átlag[6]. A válság különböző mértékben érintette az egyes biztosítási fajtákat: míg a magánszemélyek által kötött biztosítások értéke csak kis mértékben csökkent, addig a jogi személyek által kötöttek nagyobb mértékben estek vissza, a szállítmány- és szállítóeszközbiztosítások egyes esetekben akár 90%-kal is csökkentek az egy évvel korábbihoz képest. Paradox jelenségnek tartják a szakértők azt a tényt is, hogy miközben a balesetek száma csökkenő trendet mutat, a kártérítési igények összértéke növekszik, amire feltehetően a sokasodó biztosítási csalás a megmagyarázat.

Irodalomjegyzék:

Publikációk:

Anuarul statistic al României 2007 (Románia Statisztikai Évkönyve, 2007)

Horváth Gyula (szerk.): *„Északnyugat Erdély – A Kárpát Medence Régiói”*: Regionális Kutatások Központja, Pécsi Tudományegyetem, 2006

Regiunea nord-vest în cifre 2004, Institutul Judetean de Statistica Cluj (Az észak-nyugati régió számokban 2004, a Kolozs megyei statisztikai hivatal kiadványa)

Réti Tamás (szerk.): *Kozeledő Régiók A Kárpát-Medencében II Dél-Szlovákia Erdély és a Vajdaság Gazdasági Átalakulása* Budapest: Európai összehasonlitó Kisebbségkutatások 2005

Szilágyi Györgyi, Kovács Béla, Szűcs István, Flóra Gábor, Ary Gyula: *A tőkebeáramlás fokozásának és a humán erőforrások optimális hasznosításának lehetőségei Bihar megyében*,Sapientia-KPI Belső Kutatási Program 2003

[6] http://www.ziuadecj.ro/action/article?ID=29861